

Implikacje katechetyczne nowego programu duszpasterskiego „Wielka tajemnica wiary”

1. Zapomniane cele katechezy

W dokumentach katechetycznych czytamy:

„Nadrzędnym celem katechezy, któremu podporządkowane są wszystkie pozostałe, **jest nie tylko spotkanie z Jezusem, ale zjednoczenie, a nawet głęboka z Nim zażyłość**”. (PDK 21) „Nadrzędny cel katechezy - komunია z Jezusem Chrystusem - jest osiąganý poprzez **realizację celów cząstkowych i pośrednich**, związanych z sytuacją, w jakiej żyją i wzrastają konkretni adresaci katechezy. Stąd wynika pilna potrzeba, aby w oparciu o nadrzędny cel katechezy programy katechetyczne Kościoła w Polsce formułowały szczegółowe cele katechezy dorosłych, młodzieży i dzieci, **korygowały już istniejące**, przystosowując je do aktualnej sytuacji duszpasterskiej.

Powyższy postulat odnosi się również do formułowania i określania edukacyjnych celów nauki religii w szkole i **celów katechetycznego duszpasterstwa w parafiach**”. (PDK 22)

Model edukacyjny charakterystyczny dla katechezy stanowi **syntezę podwójnego wyboru: personalizacji i kontekstualizacji we wspólnocie**.

- **Wybór personalizacji** powoduje postawienie w **centrum katechizowanego**, którego trzeba wdroyć do „pięknego” doświadczania Chrystusa i Kościoła i towarzyszyć mu w dojrzewaniu do wiary.

- **Wybór kontekstualizacji** pozwala na zachowania **fundamentalnej roli wspólnoty** jako kontekstu „rodzącego”. Cechuje ją **dzielenie się doświadczeniem wiary**.

W tak rozumianej katechezie zostaje w oczywisty sposób zagwarantowana równowaga między podstawowymi napięciami: **propozycją, przekazem i misją**.

Dla katechezy **podstawą jest przekaz**. Nie ma wiary bez przyjęcia Objawienia przekazanego przez apostołów i przez Kościół. Mówienie o przekazie jednak **nie jest kładzeniem nacisku jedynie na samą dynamikę podawania treści wiary**. Niosłoby to ryzyko depersonalizacji katechezy i w konsekwencji, utratę skuteczności komunikacji. W takiej sytuacji lepsze wydaje się odrzucenie pojęcia „przekazu”, które byłoby związane wyłącznie z akcentowaniem treści, i rozważenie wartości „przekazu” rozumianego jako **dzielenie się żywym doświadczeniem przez wspólnotę Kościoła**. W tym sensie przekaz pociąga za sobą w katechezie zwrócenie uwagi na **proponowanie doświadczenia wiary jako wyboru, który oznacza jej stopniowe przyjmowanie w wolności**. Nie chodzi przy tym o marginalizowanie czy relatywizację zadań właściwych katechezie, którymi są właśnie wprowadzanie i pogłębianie znajomości treści wiary, ale odczytywanie ich w łączności z głównymi celami katechezy: **inicjacją do wiary i towarzyszeniem w dojrzewaniu do wiary**. Zachowanie **logiki propozycji** pozwala na położenie nacisku na dynamikę głoszenia Ewangelii (przyjęcie, miłość, łagodność), które sprawiają, że uczenie się **przekazywanych treści staje się płodne**.

Dynamika propozycji-przekazu jest uzupełniana przez trzeci **wymiar – misję**. Napięcie misyjne stanowi najlepszy sposób na ożywienie wiary we wspólnocie, w nieustannej konfrontacji z kontekstem kulturowym, i na umocnienie przekazu i towarzyszenie w wierze, która się rodzi i odradza. Chrześcijanin, któremu towarzyszy się w procesie integracji życia i wiary, żyje w misji radykalnie: „Katecheza dla życia chrześcijańskiego nie może nie być misyjna. Inicjowanie wiary, uczenie wiary i towarzyszenie w dojrzewaniu do wiary wymaga głoszenia żywej tajemnicy Paschy. Równowaga między propozycją, przekazem a misją cechuje całą katechezę, **która jest działaniem wspólnoty Kościoła jako uczennicy, matki i nauczycielki**

Spotkanie z Chrystusem ma być źródłem, drogą i celem katechezy, a jeszcze bardziej każdej duszpasterskiej praktyki. Tym samym przypomina się, że takie spotkanie musi być zawsze wyjaśnione w powiązaniu z całym procesem dojrzewania wiary i chrześcijańskiego planu życia, którego jest integralną częścią. Wspólnota Kościoła musi, krótko mówiąc, koniecznie łączyć troskę o nauczanie wiary z kultywowaniem zachwyty dla darmowych czynów Boga, które uczeń dostrzega na drodze do dojrzałej wiary. **Jeśli bowiem nie spotka się Chrystusa, jak można odczuwać pragnienie rozumienia życia według Jego Ewangelii?**

2. W kierunku doświadczenia wiary (inicjacyjna funkcja katechezy)

Z definicji katechezy w *Catechesi tradendae* łatwo wyprowadzić **trzy konstytuujące ją elementy**. Są to: **wychowanie, nauczanie i wprowadzanie** (n. 18). W innym miejscu Jan Paweł II definiuje katechezę jako „całość wysiłków podejmowanych w Kościele dla powoływania uczniów i dla pomagania ludziom w uwierzeniu" (n. 1). Szerokość tego ujęcia czyni go nieredukowalnym do funkcji nauczania. I stąd **rola katechety nie jest redukowalna do roli nauczyciela**. Osobą działającą w katechezie jest katecheta, choć jedną z form jego działania jest oczywiście nauczanie.

Inicjacyjna funkcja katechezy winna znaleźć swe urzeczywistnienie **głównie w parafii**, nawet wówczas, gdy, w przypadku dzieci i młodzieży, nauczanie religii odbywa się w szkole. W ten sposób inicjacyjna katecheza parafialna **dopełnia** szkolne nauczanie religii. Przejęcie inicjacyjnej funkcji katechezy przez duszpasterstwo parafialne wynika z eklezjalnej natury samej katechezy.

Powrót religii do szkoły uczynił zasadnym pojawienie się - obok terminu „katecheza parafialna" - także określenia „**katecheza szkolna**". W ślad za tym mogło powstać (i faktycznie powstawało) wrażenie, że **odtąd już szkoła jest podmiotem katechezy. Tymczasem o zmianę miejsca a nie podmiotu, chodziło**. Katecheza - jako funkcja Kościoła głoszącego orędzie zbawienia - **jest i musi być parafialna**. Wszak każda katecheza jest katechezą Kościoła, a parafia „jest podstawowym urzeczywistnieniem Kościoła jako faktu”. Rzec można, że **parafia podjęła teraz pracę na terenie szkoły**.

Miejscami katechezy, według porządku podanego w DOK, jest **na pierwszym miejscu rodzina** (n. 255), następnie **katechumenat chrzcielny dorosłych** (256), **parafia** (257-258),

szkoła katolicka (259-260), stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych (261-262) oraz kościelne wspólnoty podstawowe (263-264).

Symptomatyczne jest, że w dokumencie nie wymienia się szkoły publicznej jako podstawowego miejsca rodzenia się i rozwoju katechezy.

W *Dyrektorium Ogólnym o katechizacji* podaje się, że wspólnota chrześcijańska jest początkiem, miejscem i celem katechezy (DOK 254). (...) Dzięki wspólnocie chrześcijańskiej rodzi się głoszenie wiary, które zaprasza mężczyzn i kobiety do nawrócenia i pójścia za Chrystusem. Ta sama wspólnota przyjmuje tych, którzy pragną poznać Pana i zaangażować się w nowe życie. To ona towarzyszy katechumenom i katechizowanym w ich drodze katechetycznej oraz z macierzyńską troską czyni ich uczestnikami swojego doświadczenia wiary i włącza ich do swego łona.

Szkoła publiczna nie spełnia bowiem w sposób wyczerpujący swojej roli środowiska katechetycznego w takim sensie, w jakim rozumie się je w podstawowych dokumentach Kościoła, także Kościoła w Polsce, głównie ze względu na zróżnicowanie światopoglądowe uczniów. Mówiąc inaczej, **nie jest środowiskiem eklezjalnym**, które gwarantowałyby realizację katechezy, potrzebującej zawsze dla swojej pełni czy integralności wspólnoty chrześcijańskiej.

Potwierdzeniem tej tezy są opinie katechetów:

Religia w szkole (tylko w szkole) – zdaniem katechetów świeckich i duchownych – **straciła, niestety, swój wyjątkowy charakter**. Katecheci stwierdzili, że: Trudno jest tak prowadzić religię, by była to też katecheza, a nie tylko zwykła lekcja, ale można i trzeba to robić, to obowiązek nasz wobec Boga i ucznia; Katecheza staje się „zwykłą lekcją”, w której liczy się tylko przekazywanie wiedzy religijnej – ocena za wiedzę; Katecheza stała się kolejną lekcją, często uczniowie traktują katechezę jako jeden z przedmiotów do zaliczenia; Katecheza to kolejny przedmiot w szkole („zalicz”, „zdaj”, „zapomnij”); Wielu uczniów stawia znak równości między religią a etyką i religioznawstwem, jakby to były jednakowe prawdy życiowe. Osoby duchowne dodawały, że traktowanie katechezy jak normalnej lekcji, prowadzi do zanikania jej sacrum.

To wpływa także na odchodzenia od Kościoła. Przejawia się on między innymi w: **braku dzieci i młodzieży na niedzielnej Mszy św.** i nabożeństwach; słabym kontakcie duszpasterzy z dziećmi, [w przypadku gdy] nie ma szkoły w parafii; oddzieleniu młodych od Kościoła i wspólnoty parafialnej; poziomie wiedzy, który, mimo iż często jest wyższy, **nie idzie w parze z formacją duchową** (brak życia sakramentalnego); zbyt małym zaangażowaniu się uczniów oraz słabej katechezie parafialnej i działalności duszpasterskiej.

Katecheza - nawet prowadzona na terenie państwowych placówek oświatowo-wychowawczych - musi (o ile ma zachować charakter katechezy, to jest realizować jej cele) **prowadzić do życia wiary we wspólnocie Kościoła**, musi **ukierunkowywać młodego człowieka na parafię jako naturalne środowisko życia religijnego**. Pobyt w szkole liczy się na lat kilka. Uczestnictwo w życiu parafii będzie rzeczywistością trwałą. Najpierw i przede wszystkim katecheza musi **prowadzić do uczestnictwa w liturgii**. Stąd postulat Mszy św. dla dzieci i młodzieży w ich własnych parafiach, stąd potrzeba troski katechetów o systematyczne przystępowanie uczniów sakramentu pokuty i pojednania w kościele parafialnym.

Szansą na ożywienie katechezy w parafii w wymiarze formacji eucharystycznej są założenia nowego programu duszpasterskiego. W roku pastoralnym 2019/2020 pt. „Wielka tajemnica wiary” działania duszpasterskie winny prowadzić do konkretnych celów:

a) **Formacyjny** - wyraża potrzebę **pogłębienia wiedzy o Eucharystii, jej duchowych owocach, liturgicznym przebiegu i osobistym przebiegu**. Nie chodzi tym samym wyłącznie o formację doktrynalną. W programie duszpasterskim nie może zabraknąć takich elementów chrześcijańskiej formacji, dzięki którym jego odbiorcy **lepiej poznają wartość i znaczenie Eucharystii, a także wzmocnią osobistą świadomość jej wpływu na rozwój życia duchowego**. Szczególną odpowiedzialność za sakrament Eucharystii powierzono biskupom i kapłanom. Eucharystia jest główną i centralną racją ich bytu; jest również znakiem jedności całego Kościoła. Konsekwencją takiego rozumowania winna być przykładowo **troska o piękno sprawowanej liturgii, odpowiednie jej przygotowanie i oprawa, twórcza opieka nad Liturgiczną Służbą Ołtarza czy szerzenie w parafii kultu eucharystycznego**.

b) **Inicjacyjny - mistagogia**, czyli wprowadzenie w tajemnicę chrześcijaństwa, w naszych realiach duszpasterskich oferowane jest zasadniczo dzieciom i młodzieży, min. w ramach przygotowania do I Komunii św. i bierzmowania. Duszpasterze winni dołożyć wszelkich starań, aby przy tej okazji **odnowę życia eucharystycznego zaproponować również rodzicom tych dzieci**, np. podczas comiesięcznej katechezy prowadzonej metodą dialogową w małych grupach, a także w czasie modlitwy rodziców za dzieci w ramach odpowiednio przygotowanego nabożeństwa. Skoro Eucharystia dopełnia sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia, to podobnie jak w przypadku chrztu i bierzmowania na pierwszy plan wysuwa się dowartościowanie roli mistagogii chrześcijańskiej w przepowiadaniu i parafialnej katechezie. **Ta ostatnia, po wprowadzeniu przed laty religii do szkół, została w dużym stopniu zaniedbana. Przede wszystkim to duszpasterze wpadli w pułapkę zwolnienia się z katechizacji w parafii, tłumacząc swą decyzję nauczaniem religii w szkole**. Tymczasem przekazywanie Dobrej Nowiny o Chrystusie **w ramach katechizacji parafialnej stanowi integralną część pracy duszpasterskiej z powierzoną sobie wspólnotą**. Reguluje ten obowiązek także prawo kościelne, które stanowi, że proboszcz jest obowiązany zatroszczyć się o to, ażeby wiernym w jego parafii było **głoszone nieskażone słowo Boże, zwłaszcza poprzez niedzielne i świąteczne homilie oraz nauczanie katechetyczne**. W wypełnianiu tego zadania mogą mu pomagać również odpowiednio przygotowani współpracownicy świeccy.

c) **Ewangelizacyjny** - w przepowiadaniu i katechezie kerygma, tj. wskazanie na dzieło zbawienia objawione przez Boga, odgrywa rolę fundamentalną. Powinna zajmować centrale miejsce w działalności ewangelizacyjnej, a także na rzecz kościelnej odnowy. Szczególną formą objawienia miłości Boga do człowieka jest Eucharystia jako nowe i wieczne przymierze.

Mając na uwadze fakt, że szczególnym dniem przeżywania i doświadczenia Eucharystii jest niedziela, a także tendencje do spadku w wymiarze ogólnopolskim liczby wiernych uczestniczących w niedzielnej Eucharystii (tzw. *dominantes*), rośnie **pilna potrzeba właściwego przygotowania i celebrowania Mszy św.** Powołany przez proboszcza **ZESPÓŁ LITURGICZNY**, w którego skład winni wejść przykładowo: kościelny, organista, nadzwyczajni szafarze Komunii Św., świeccy lektorzy i kantorzy, przedstawiciele służby

ołtarza oraz animatorzy wspólnot parafialnych, wydaje się być prostym, a zarazem skutecznym narzędziem ewangelizacji poprzez umiłowanie i pokazanie innym piękna liturgii.

Podobnie rzecz się ma z organizacją w parafii **stałej adoracji Najświętszego Sakramentu**. Dzięki aktywności tzw. bractw adoracyjnych, dyżurom modlitewnym poszczególnych osób, drzwi świątyni mogą pozostawać zawsze otwarte w ciągu dnia dla tych, którzy potrzebują chwili modlitewnego wytchnienia w ciszy kościoła.

d) Społeczny - Eucharystia ze swej natury służy budowaniu jedności wspólnoty chrześcijańskiej na różnych poziomach. Szczególnym wyzwaniem dla Kościoła jest **właściwe świętowanie przez wiernych niedzieli**. Dzień ten wyznacza nie tylko ramy czasu wolnego od pracy; chrześcijanie nadal stanowią większość polskiego społeczeństwa i są zobowiązani do tego, aby humanistyczny wymiar niedzieli (dies homini) uzupełnić aspektem religijnym: wspominając zmartwychwstanie Chrystusa, czynią z niedzieli „dzień Pański” (dies Domini).

Znakiem rozpoznawczym ucznia Chrystusa pozostanie zawsze **wzajemna miłość**. „Eucharystia do tej miłości wychowuje nas w sposób najgłębszy, ukazuje bowiem, jaką wartość w oczach Bożych ma każdy człowiek, nasz brat i siostra, skoro każdemu w taki sam sposób Chrystus daje samego siebie pod postaciami chleba i wina. Jeżeli praktykujemy autentyczny kult eucharystyczny, w oczach naszych musi rosnąć godność każdego człowieka”. Z Eucharystii rozumianej jako Miłość, znajdującej się w samym środku życia, rodzi się ostatecznie cały **sakramentalny styl życia chrześcijanina**.

Wydaje się, że po blisko 30 latach realizacji katechezy w szkole, należy poważnie zastanowić się nad wzmocnieniem katechezy parafialnej w jej naturalnym środowisku wspólnocie Kościoła. Nowy rok duszpasterski jest okazją do ukazania piękna życia z Chrystusem eucharystycznym. A przecież ostatecznie to jest celem katechezy.

Opr. Ks. Wojciech Lechów